

ZŠ a MŠ Bohumín, tř. Dr. E. Beneše 456, 735 81 Bohumín

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

2020/2025

Zpracoval metodik prevence Mgr. Michaela Tomicová.

V Bohumíně 30. září 2020

Projednali členové ŠPP dne 2020.

Mgr. Barbora Bolcarovičová

Mgr. Zdeňka Országová

Mgr. Michaela Tomicová

Mgr. Jarmila Jeská

Mgr. Michal Noga

Cíl programu

Prioritou školy je předcházet výskytu šikanování u žáků školy, případně snížit výskyt šikany, zajistit dostatek informací a zvyšovat odolnost vůči tomuto jevu, poradenství a včasnou intervenci v případě výskytu šikany ve škole, určen pro žáky, pedagogy i rodiče.

Legislativa

Poradenské služby v oblastech šikany mají základní oporu v zákonech, vyhláškách, metodických pokynech a doporučeních.

- Zákon č. 561/2004 Sb., Školský zákon
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních ve znění pozdějších předpisů.
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28
- Č.j. MSMT 21149/2016 Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance Č.j.: 14 423/99-22

Šikana

1. Definice šikany

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídni nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a neřídká v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Dle definice lze rozlišovat tři formy šikany:

- fyzická šikana
- psychická šikana
- nepřímá šikana

2. Znaky šikany

Znaky šikany lze rozlišit na přímé a nepřímé.

Mezi přímé znaky patří:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Pronásledování, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Mezi nepřímé znaky patří:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.

- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřenin, modřin, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností.

Zákonné zástupce je vhodné upozornit na možné příznaky šikany:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek.
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

Prevence šikany

Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporují solidaritu a toleranci
- podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt

Rovněž je potřeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků, jak v oblasti problematiky šikanování, tak v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem žáků.

V souladu s pracovním řádem je zajištěn dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Především v rizikových prostorách, kde by mohlo docházet k šikanování (sociální zařízení, zavřené dveře tříd během přestávek, šatny v tělocvičně).

Škola také nabízí žákům množství volnočasových aktivit v rámci nepovinných předmětů, kroužků, soutěží, divadelních představení, koncertů a na 1. stupni rovněž v rámci školní družiny.

Žáci jsou o šikaně pravidelně informováni prostřednictvím třídnických hodin, některých výukových předmětů (výchova ke zdraví, výchova k občanství, tělesná výchova), besed a přednášek. Na viditelném místě je umístěn informační leták pro žáky, kde mají možnost kdykoliv získat základní informace o šikaně, včetně telefonních kontaktů.

Na začátku školního roku jsou žáci i rodiče prokazatelně seznámeni s krizovým plánem řešení šikany, který je součástí Minimálního preventivního programu.

Školní knihovna je průběžně doplňována o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

Žáci mají možnost v případě potřeby využít schránky důvěry.

Šikanu je často v počátečních stádiích velmi obtížné odhalit. Z tohoto důvodu je ve školním prostředí nutné věnovat pozornost všem projevům, které by jakýkoliv náznak šikany mohly

signalizovat. Při zjištění projevů šikany je zásadní informovanost metodika prevence, třídního učitele, vedení školy a následně všech pedagogů.

Základní scénáře šikany

V prostředí školy se lze setkat se dvěma základními scénáři:

a) Základní scénář pro počáteční šikanu s běžnou formou:

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany.
2. Rozhovor s informátory a oběťmi a provedení zápisů o jednání.
3. Nalezení vhodných svědků.
4. Individuální rozhovory se svědky a provedení zápisů o jednání.
5. Ochrana oběti.
6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření).
 - Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku).
7. Realizace vhodné metody:
 - Metoda usmíření.
 - Metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor nebo výchovní komise).
8. Třídní hodina:
 - Efekt metody usmíření.
 - Oznámení potrestání agresorů.
9. Rozhovor s rodiči oběti a agresorů.
10. Třídní schůzka.
11. Práce s celou třídou.

b) Scénář pro pokročilou a neobvyklou šikanu:

1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany.
2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.
3. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy.
4. Zabránění domluvě na křivé výpovědi.

5. Pokračující pomoc oběti (případně přivolání lékaře).
6. Oznámení na policii, paralelně - navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům.
7. Rozhovor s obětí a informátory.
8. Nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků.
9. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.
10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory.
11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Krizový plán pro řešení šikany

1. Okamžitá ochrana oběti.
Umístění žáka do ochranného prostředí s dohledem dospělé osoby. Kontaktování rodičů, aby dítě vyzvedli a domluvili se na dalším postupu.
2. Stanovení strategie.
O situaci je informován intervenční tým, který následně incident řeší. Optimální složení: ředitelka, třídní učitel, školní metodik rizikového chování, výchovný poradce, školní psycholog, popř. externí odborník.
3. Rozhovor se žáky v pořadí: oběť, svědci, agresori.
Výpovědi jsou písemně zaznamenány dostatečně přesně. Dle situace je možno oddělit agresory od kolektivu, aby nemohli ovlivnit svědky. Je třeba zjistit:
Kdo je oběť?
Kdo je agresor?
Kdy a kde k šikaně dochází?
Jakou formou?
Jak dlouho a jak často trvá?
Proč ubližovali?
Jaký trest (opatření) navrhuješ? Proč?
Jak lze násilí v budoucnu zabránit?
Přímá konfrontace oběti s agresorem je nepřijatelná!

4. Oznámení.

Vedení školy informuje vždy OSPOD a příslušnou PPP, případně Policii ČR či další orgány.

5. Informace učitelскому sboru a jeho účast.

Ředitelka svolá mimořádnou schůzi, seznámí učitele s okolnostmi vzniku a vyšetřování případu. Za intervenční tým přednese návrh na výchovná opatření a na způsob práce s klimatem třídy. O výchovném opatření nechá hlasovat a vyhotovit zápis s domluveným postupem (např. monitoring chování, zvýšený dozor, formy postihu při dalším porušení kázně, programy na zlepšování sociálních vztahů ve skupině).

6. Individuální schůzky s rodiči aktérů případu (agresorů, oběti).

Je dobré jednat s rodiči agresorů a oběti odděleně, rodiče agresorů zvat po jednom páru. Jednání je přítomná ředitelka, VP, ŠMRCH, TU, případně další osoby. Je žádoucí přítomnost obou rodičů projednávaných dětí. Jsou seznámeni s případem a opatřeními, která škola přijme. Obě strany podepíší zápis z jednání.

7. Dohoda o vzájemné informovanosti.

Je žádoucí, aby se škola s rodiči dohodla na vzájemném informování (např. zprávy z vyšetření).

8. Třídnická hodina pro žáky.

Žáci jsou informováni o rizicích agresivního chování a o výchovných opatřeních školy. TU ostatních tříd téma využijí k diskusi, informují o možnostech pomoci pro oběti a svědky šikany.

9. Mimořádná třídní schůzka (po přijetí výchovných opatření).

Rodiče jsou informováni o situaci, průběhu vyšetřování a opatřeních pro zamezení dalších potíží. Učitel má vždy na mysli ochranu oběti, přítomné seznámí s příznaky šikany a kontakty na odborné instituce. Schůzce může být přítomen odborník. Rodiče jsou ubezpečeni o kompetencích školy případ dále řešit a jsou vyzváni ke zvýšené

pozornosti a ke spolupráci. Schůzky mohou proběhnout ve třídě, kde šikana vznikla, nebo také ve třídách, kde mohou nastat podobné potíže.

10. Výchovná opatření dle závažnosti případu:

- domluva třídního učitele, informace rodičům
- napomenutí a důtka třídního učitele
- důtka ředitele
- snížená známka z chování
- doporučení rodičům zainteresovaných dětí vyhledat odbornou pomoc (SVP, psycholog)
- výchovná opatření v mimořádných případech: doporučení rodičům umístit dítě do pobytového oddělení SVP
- návrh OSPOD k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy